

Inhoud

Inleiding	9
DEEL I: DE TOCHT	21
Hoofdstuk 1	22
Hoofdstuk 2	29
Hoofdstuk 3	41
Hoofdstuk 4	55
Hoofdstuk 5	75
Hoofdstuk 6	91
Samenvatting van de tocht	108
De stille geest	116
DEEL II: NADER BESCHOUWD	135
Vragen en opmerkingen	136
Waar is Christus?	158
Het zelf	206
Besluit	248

Inleiding

Dit is het persoonlijke verslag van een tocht die twee jaar in beslag nam. Gedurende deze tocht is alles weggelaten wat ik met een zelf kan aanduiden. Deze tocht voerde me via een onbekende doorgang naar een leven dat zo nieuw en anders was dat ik, ondanks veertig jaar van uiteenlopende contemplatieve ervaringen, het bestaan ervan nimmer had vermoed. Omdat ze buiten mijn verwachtingen lag, was de ervaring van het niet-zelf onbegrijpelijk in termen van om het even welk referentiekader dat ik kende, en hoewel ik bibliotheken en boekenwinkels heb doorzocht, kon ik geen enkele verklaring of verslag van een soortgelijke tocht vinden, wat indertijd heel verhelderend geweest zou zijn en een grote steun zou hebben betekend. Deze bladzijden zijn een gevolg van het ontbreken van opgetekende verslagen. Ik vertrouw erop dat ze van nut zullen zijn voor wie eveneens bestemd zijn om deze tocht voorbij het zelf te maken.

Hoewel mijn contemplatieve ervaringen al erg jong begonnen, ontdekte ik pas toen ik vijftien was hoe deze ervaringen als de stukjes van een puzzel pasten in het

grotere raamwerk van de christelijke contemplatieve traditie. Deze ontdekking werd gevolgd door tien jaar van relatieve afzondering, die tot doel hadden de eenheid met God in christelijke zin te realiseren. Toen ik eenmaal de zekerheid had dat dit doel bereikt was, trad ik het meer alledaagse leven binnen, waarin ik me tot op de dag van vandaag bevind.

Binnen het traditionele christelijke raamwerk wordt het begrip “verlies van het zelf” over het algemeen beschouwd als het verlies of de transformatie van het ego of het lagere zelf tot het ware of hogere zelf als het de eenheid met God bereikt. Bij deze tocht behoudt het zelf echter zijn unieke individualiteit en verliest het nooit het ontologische gevoel van een persoonlijk zelf. Dat ik het gevoel had voor mijzelf verloren te zijn, betekende dus tegelijkertijd dat ik mijzelf gevonden had in God; ik had deel aan een goddelijk leven. Vanaf hier is het diepste gevoel van bestaan en leven tegelijk het gevoel van Gods bestaan en leven. Er is dus niet langer een gevoel van “mijn” leven, maar eerder van “ons” leven – van God en het zelf. Het was een duurzame staat waarin God, het “stiltepunt” in het centrum van ons wezen, steeds toegankelijk wordt voor de contemplatieve blik. Dit is een punt waaruit het leven van het zelf voortkomt en waarin het soms verdwijnt. Maar de laatstgenoemde ervaring van zelf-verlies is slechts van voorbijgaande aard. Ze vormt geen blijvende toestand en het is nooit bij mij opgekomen dat dit ooit in dit leven het geval kon zijn.

Voorafgaand aan de onderhavige tocht had ik weinig aandacht geschonken aan het zelf, zijn perimeters of definities. Ik nam als vanzelfsprekend aan dat het zelf de totaliteit van mijn wezen was, mijn lichaam en ziel, mijn geest en gevoelens; een wezen dat gecentreerd is in God, die er de drijfkracht en het stiltepunt van is. Omdat het zelf dus in zijn diepste kern een verlengstuk is van het goddelijke, heb ik buiten God nooit een waar zelf kunnen vinden, want de ontdekking van de Ene, betekent de ontdekking van het andere.

Hier lag dus de grens van mijn verwachtingen en ik was erg verrast, ja zelfs verbijsterd, toen ik tot een permanente staat kwam waarin er geen zelf is, geen hoger zelf, geen ware zelf of iets dat met het woord “zelf” kan worden aangeduid. Klaarblijkelijk was ik buiten mijn eigen, en eveneens buiten het traditionele referentiekader gevallen toen ik een pad tegenkwam dat leek te beginnen waar de schrijvers over het contemplatieve leven waren opgehouden. Maar met de stellige zekerheid dat het zelf verdwenen was, kwam automatisch de vraag wát er precies was weggevallen – wat was het zelf? Wat was het precies geweest? En eveneens werd ik geconfronteerd met de allerbelangrijkste vraag: wat bleef er over als het zelf verdwenen was? Deze tocht was de geleidelijke openbaring van de antwoorden op deze vragen, antwoorden die uitsluitend konden worden ontleend aan de persoonlijke ervaring, aangezien daarbuiten geen verklaring beschikbaar was.

Met uitzondering van het weinige dat ik kon vinden bij

Meester Eckhart, moest ik het stellen zonder enige verklaring voor deze ervaring. En zelfs toen ik boeken uit de oosterse tradities ter hand nam, stuitte ik op hetzelfde gebrek aan verklaringen – tenminste in de verslagen die mij ter beschikking stonden via de plaatselijke kanalen. Hoewel de boeddhistische notie van niet-zelf mij als waar voorkwam, werd er niet door verklaard hoe we eerst komen tot de heelheid van het zelf door zijn unie met God, zodat het probleem van de christelijke ervaring van het niet-zelf onopgelost bleef. Het is zeer goed mogelijk dat de mate waarin het individu eerst deze unie ontdekt ook de mate is waarin het wegvallen ervan als onverklaarbaar en verbijsterend wordt ervaren. Pas wanneer deze overgang gemaakt is, of wanneer wij ons hebben aangepast aan een nieuw leven, verdwijnt het relatieve verschil tussen het zelf en het niet-zelf uit het zicht. Als wij echter zover zijn, hebben we reeds gezien wat ons wacht aan het einde van de weg en bestaat er geen behoefte meer aan verklaringen.

Toen ik mij realiseerde dat ik alleen stond in deze kloof tussen de ultieme christelijke notie van zelf-verlies en de directe ervaring ervan, kwam ik zelf tot een aantal besluiten. In hoofdzaak ben ik ervan overtuigd dat het contemplatieve leven samengesteld is uit twee duidelijk onderscheiden en aparte bewegingen, die helder gemarkeerd en omschreven zijn door de aard van de ervaringen alleen. De eerste beweging is die naar de eenheid van het zelf met God, die parallel loopt met het psychologische proces van integratie, waarbij de

nadruk ligt op de innerlijke beproevingen en donkere nachten waardoor het zelf in een blijvende unie bevestigd wordt met God, het stiltepunt en de spil van zijn wezen. In dit proces komen wij tot de ontdekking dat het zelf niet verloren is gegaan; veeleer wordt ons een nieuw zelf geopenbaard dat nu functioneert als een ondeelbaar geheel vanuit zijn diepste en meest innerlijke centrum.

Op deze eerste beweging volgt een interval (dat in mijn geval twintig jaar duurde), waarin deze unie wordt blootgesteld aan velerlei uiterlijke (geen innerlijke) beproevingen, waardoor deze eenheid in staat wordt gesteld te tonen hoe duurzaam stabiel en taai ze standhoudt tegen alle krachten die haar centrum willen verplaatsen, fragmenteren of verstoren. Hierdoor is dit een periode waarin wij de schoonheid en het intense wonder van deze gratis verleende unie ontdekken. Maar bovenal ontdekken wij de betekenis van deze unie en hoe zij functioneert in ons dagelijks leven. Aanvankelijk is het een periode van aanpassing aan het relatieve verschil tussen het leven met het oude, makkelijk versplinterde zelf, en het leven met een nieuw zelf dat stevig verankerd is in zijn centrum met God. Ten slotte lijkt dit een stadium te zijn waarin de contemplatief, als er geen uiterlijke beproevingen opdagen, dit zelf kan opzoeken vermits de energie die door deze toestand gecreëerd wordt zich (als eenheid en niet als versplinterde kracht) naar buiten toe moet bewegen om zich te uiten. Deze energie is niet bang voor uitdagingen en

zelfs lijden als een manier om deze duurzame liefde te openbaren en te bevestigen.

Ik zou hieraan willen toevoegen dat de jaren die tussen deze bewegingen liggen ook grotendeels genegeerd worden in de contemplatieve literatuur. Het belang ervan wordt ten zeerste onderschat als gevolg van het feit dat men zich niet realiseert dat dit interval (het "marktplaats"-stadium) eigenlijk de voorbereiding is op een grootse explosie - een stille explosie evenwel - die een ander belangrijk keerpunt inluidt. Het lijkt of aan het einde van het marktplaats een punt bereikt wordt waar het zelf zo volledig in overeenstemming is met het stiltepunt, dat het niet langer uit dit centrum gebracht kan worden, zelfs niet in zijn eerste bewegingen. Het zelf kan niet langer worden getest door welke vorm van kracht of beproeving dan ook, noch kan het in beroering worden gebracht door een andere wind. Op dit punt is het blijkbaar uitgediend; het is niet langer noodzakelijk en nuttig en het leven kan doorgaan zonder het zelf. We zijn klaar om verder te gaan, om voorbij het zelf te gaan en zijn meest intieme unie met God. Dit is het punt waarop we weer een nieuw leven binnengaan, een leven dat waarschijnlijk het best wordt aangeduid als een leven zonder een zelf.

De aanvang van de tweede beweging wordt gekarakteriseerd door het wegvallen van het zelf en de ontmoeting met "dat wat overblijft" als het zelf weg is. Maar dit wegvallen is een omkering van dermate grote omvang, dat het onmogelijk onopgemerkt kan blijven, overschat

of genoeg beklemtoond kan worden als een belangrijke mijlpaal in het contemplatieve leven. Het betekent veel meer dan de ontdekking van een leven zonder een zelf. Het onmiddellijke en onvermijdelijke resultaat is een doorbreken van een nieuwe dimensie van weten en bestaan die een moeilijke en langdurige aanpassing vergt. Het reflexieve mechanisme van de geest - of wat het ook is dat ons toestaat zelf-bewust te zijn - is uitgeschakeld of permanent opgeschort, zodat de geest hierna voor altijd gefixeerd blijft op het huidige ogenblik, waaruit hij zich niet kan losmaken doordat zijn blik onafgebroken op het Onbekende is gericht.

De tocht is dus niets minder en niets meer dan een periode van aanpassing aan een nieuwe manier van zien; een tijd van overgang en openbaring als wij geleidelijk komen tot "dat" wat overblijft als er geen zelf meer is. Dit is geen tocht voor wie liefde en gelukzaligheid verwachten, maar voor de stoutmoedigen die beproefd zijn geworden in het vuur en tot rust zijn gekomen in een volhardend en onwrikbaar vertrouwen in "dat" wat voorbij het bekende ligt, voorbij het zelf, voorbij de unie, en zelfs voorbij liefde en vertrouwen zelf.

Vermits het ogenblik dat het zelf-bewustzijn tot een permanent einde komt - en de tweede beweging van de tocht begint - en zo een beslissende gebeurtenis of mijlpaal in het contemplatieve leven is, kan ik slechts gissen naar de reden waarom zo weinig gezegd werd over deze doorbraak. Misschien dat ik nooit de stilte duidelijk kan maken van de schrijvers die niets

zeggen over deze tweede beweging. Misschien dat bepaalde contemplatieven zonder omhaal heenstappen over wat voor anderen een monumentale explosie is. Mogelijk bagatelliseren schrijvers wat zij niet begrijpen of wat hen onorthodox of vreemd lijkt. Of, en dit is mijn mening, misschien hebben zij de twee bewegingen met elkaar verward, doordat ze er geen adequaat onderscheid tussen hebben gemaakt. Zij hebben geen onderscheid gemaakt tussen een radicale bewustzijnsverandering en het *ophouden* van het bewustzijn, tussen het eerst overstijgen van het lagere ego-zelf, en nadien van het hogere Ware zelf, tussen de unie met God en God voorbij de unie. Omdat het contemplatieve leven in zijn geheel genomen één continue beweging is, is het vaak moeilijk een grens te trekken en een duidelijk onderscheid te zien totdat wij zelf deze mijlpalen zijn tegengekomen. Pas dan wordt het verschil tussen deze bewegingen evident en onmiskenbaar.

De bedoeling van dit verslag is dus deze tweede beweging te helpen verduidelijken, ze meer herkenbaar te maken. Hier probeer ik, indien mogelijk, een licht te werpen op de ultieme, uiteindelijke realisatie van de christelijke notie van zelf-verlies. Deze poging vindt haar oorsprong deels in de overtuiging dat deze beweging niet ongewoon is en dat vele individuen dit stadium hebben bereikt of zullen bereiken. Enige verduidelijkingen kunnen voor hen hier even relevant zijn als ze voor mij zouden zijn geweest. Hoewel geen twee mensen dezelfde ervaringen hebben, ben ik er zeker

van dat degenen die hun ware zelf in God gevonden en het vervolgens verloren hebben, bepaalde consequenties en ontdekkingen gemeenschappelijk hebben.

Terwijl de tocht nog aan de gang was, heb ik geprobeerd gebeurtenissen ervan te beschrijven, maar pas toen hij voorbij was – of totdat het relatieve verschil tussen het leven met en zonder een zelf niet langer in het oog viel – heb ik het verslag in zijn onderhavige vorm opgeschreven en aan een aantal vrienden gegeven voor commentaar en kritiek. Hoewel zij veel te edelmoedig waren om zich te storen aan de inhoud en de alledaagse schrijfstijl, waren ze niettemin eerlijk in hun vragen en tegenwerpingen. Deel II heb ik als antwoord hierop geschreven, en ik trachtte hier de antwoorden te vinden die niet duidelijk waren tijdens de doortocht.

In bepaalde opzichten heb ik door deze laatste hoofdstukken te schrijven meer over de tocht geleerd dan toen hij aan de gang was. Het blijkt dat de aard van deze doortocht een toestand van totale onwetendheid is, die naast een bepaalde schoonheid en een zweem van mysterie er ook een gevoel van verbijstering aan verleende die, zo geloof ik, verantwoordelijk was voor bepaalde ontberingen die wellicht vermeden hadden kunnen worden als ik er een verklaring voor had gehad. Pas toen de tocht voorbij was en ik erop kon terugkijken, begon ik een beter begrip te krijgen en was ik bijgevolg in staat de verklaringen in de laatste hoofdstukken te geven.

Ook heb ik hier, waar dat nodig was voor een beter begrip van de onderhavige tocht in zijn relatie tot het verleden, verwezen naar mijn vroegere achtergrond. Over deze achtergrond wordt in eerste instantie niet gesproken, omdat mijn huidige aandacht zich louter richt op een relatief onverkende dimensie van het leven – de beweging voorbij het zelf. Bovendien wist ik dat ik, indien ik deze overgang niet zo snel mogelijk te boek stelde, er alles van zou vergeten. Want een van de eerste lessen die ik leerde tijdens deze tocht, is dat de voorbijgaande ervaringen niets in hun kielzog voeren en nauwelijks een voetspoor, laat staan levendige herinneringen, achterlaten. Kortom, wij leren te leven zonder een verleden.

Om deze reden begon ik snel te schrijven, voordat de tocht voorgoed verloren zou gaan en het leven zonder een zelf even vervaagd zou zijn als de dag van mijn geboorte. Maar tegelijkertijd heeft de bevrijding van het verleden het mogelijk gemaakt op een persoonlijk niveau te schrijven – iets wat ik voordien niet zou hebben gedurfd – vermits de tocht niet langer aan “mij” toebehoort. Ik beschouw het zoals ik elk ander feit of gebeurtenis in het leven om ons heen beschouw. Aldus staat het onveranderlijk op zichzelf en dat zal altijd zo blijven – slechts een ding uit het verleden.

Tot besluit wil ik nogmaals beklemtonen dat de volgende ervaringen niet behoren tot de eerste contemplatieve beweging of tot de realisatie van de eenheidsstaat met God. Elders heb ik over deze eerste tocht geschre-

ven en ik heb het gevoel dat er al genoeg over is gezegd, vermits deze beweging onvermijdelijk de exclusieve belangstelling van de contemplatieve schrijvers geniet. Dus stel ik voor pas te beginnen waar deze schrijvers het laten afweten. Op dit punt begint de tocht voorbij de unie, voorbij het zelf en God, een tocht naar de stille en rustige regionen van het Onbekende.